

L Ä R A R H A N D L E D N I N G

VÅRA HÖGTIDER

Lucia

TÄNKET BAKOM FILMSERIEN

Fördomar bekämpas genom kunskap! Syftet bakom filmerna är att vi vill öka kunskapen om våra högtider och traditioner och i förlängningen minska klyftor mellan oss människor.

Vilka är våra största och viktigaste högtider och traditioner? När firar vi dem? Hur gör vi när vi firar och varför? Varifrån kommer högtiderna och traditionerna ifrån ursprungligen? Vilka högtider har religiöst ursprung och vilka traditioner kommer från folktron? Vilka liknande högtider och traditioner finns i världen? Hur har högtiderna och traditionerna förändrats?

Högtiderna som firas i Sverige idag är av olika ålder och har inslag från många delar av världen. Högtidernas firande har sitt ursprung både i religionen och i folktron. Spår finns av såväl hedendom som katolicism och protestantism. Filmserien **Våra högtider** berättar om traditioner som återkommer varje år och som hör livet till.

Filmserien **Våra högtider** berättar om högtider och traditioner som återkommer varje år och som hör livet till. Filmserien är ämnad att användas för elever i årskurs 4 och uppåt och bygger på läroplanen för grundskolan Lgr 11.

Vår förhoppning är att filmerna bidrar till en fördjupning av kunskap av våra vanliga högtider och traditioner samt ger inspiration till samtal och resonemang om högtidernas och traditionernas betydelse för oss människor och vårt samhälle.

I filmserien söker vi svar på frågorna:

- *Vilka är våra största och viktigaste högtider och traditioner?*
- *När firar vi dem?*
- *Hur gör vi när vi firar och varför?*
- *Varifrån kommer högtiderna och traditionerna ifrån ursprungligen?*
- *Vilka högtider har religiöst ursprung och vilka traditioner kommer från folktron?*
- *Vilka liknande högtider och traditioner finns i världen?*
- *Hur har högtiderna och traditionerna förändrats?*

FÖRSLAG PÅ ARBETSMETOD MED FILMEN I FOKUS

RT-modellen

Vi utgår från RT-modellen i arbetet med filmerna i Våra Högtider-serien. RT (Reciprocal Teaching) utarbetades av forskarna Palincsar och Brown som tog fram fyra grundstrategier som expertläsare använder för att förstå det lästa. Modellen fungerar också utmärkt då det gäller att förstå kontexten i filmer. De fyra grundstrategierna är att förutspå, att ställa frågor, att reda ut oklarheter och att sammanfatta. Detta görs enskilt, i par och alla tillsammans (EPA).

1 Förutspå (innan filmen)

Visa rubriken på filmen t.ex. **"Våra Högtider - Lucia**.

Vad tror du att filmen kommer att ta upp?

Låt eleverna först fundera enskilt, sedan i par. Slutligen diskuterar alla tillsammans. Detta gör att man öppnar upp, förbereder sig för vad filmen kan handla om. Efter filmen gör ni en gemensam återkoppling. Stämde det som eleverna förutspådde?

2 Att ställa frågor (under/efter filmen)

Be eleverna att fundera på vilka egna frågor som dök upp under filmvisningen. Efter filmvisningen sätter sig eleverna i mindre grupper (3-4 elever/grupp) och samlar ihop gruppens frågor.

Sedan diskuterar man frågorna först i gruppen, sedan alla tillsammans.

*Be eleverna att kategorisera frågorna i "Faktafrågor", ex: Vad betyder ordet Allhelgona? och "Frågor att resonera kring" Ex: Är det bra eller dåligt att våra högtider och traditioner i Sverige förändras? Varför? Att få möjlighet att ställa egna frågor skapar nyfikenhet och engagemang hos eleverna. Uppmuntra gärna eleverna att problematisera, d.v.s. att ställa frågor som kräver diskussion av gruppen. Uppmuntra att använda frågeord som **Vad, När, Var, Hur** och **Varför**. Uppmuntra också eleverna att ställa frågor som har koppling till deras egna erfarenheter.*

3 Att reda ut (efter filmen)

I detta moment diskuteras saker som kan reda ut oklarheter som finns kvar efter moment 2 ("Att ställa frågor"). Det kan vara nya begrepp som man stött på i filmen eller andra frågor som behöver diskuteras.

I lärrarhandledningen finns förslag på frågor som du som pedagog kan använda ifall inte gruppen redan har diskuterat dessa. I lärrarhandledningen finns också en lista på ord och begrepp som ni med fördel kan reda ut tillsammans. Låt eleverna diskutera ord och begrepp parvis innan alla diskuterar tillsammans.

4 Att sammanfatta (efter filmen)

Be eleverna att sammanfatta med egna ord vad de har lärt sig.
Utgå gärna ifrån frågorna som ni har diskuterat kring.

*Sammanfattningen kan ske enskilt, men också parvis och/eller i grupp.
Anpassa strukturen kring sammanfattningen efter det som passar gruppen bäst.*

KOPPLINGAR TILL LGR 11

Skolans värdegrund och uppdrag

– Förståelse och medmänsklighet

- ”Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.”
- ”Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.”
- ”Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk,

kunskaper – från en generation till nästa.”

- kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen

Övergripande mål och riktlinjer

– Kunskaper

- ”har fått kunskaper om och insikt i det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet...”
- ”kan samspela i möten med andra människor utifrån kunskap om likheter och olikheter i livsvillkor, kultur, språk, religion och historia.”

Ämne: Religion | Målgrupp: Årskurs 4-6, 7-9

Syfte (ämne: Religion)

I dagens samhälle, som är präglad av mångfald, är kunskaper om religioner och andra livsåskådningar viktiga för att skapa ömsesidig förståelse mellan människor.

Genom undervisningen ska eleverna bli uppmärksamma på hur människor inom olika religiösa traditioner lever med, och uttrycker, sin religion och tro på olika sätt. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att kunna tolka kulturella uttryck med anknytning till religiösa traditioner.

Genom undervisningen i ämnet religionskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att:

- **analysera kristendomen, andra religioner och livsåskådningar samt olika tolkningar och bruk inom dessa,**
- **analysera hur religioner påverkar och påverkas av förhållanden och skeenden i samhället,**

Ämne: Religion | Målgrupp: Årskurs 4-6, 7-9

Centralt innehåll, årskurs 4-6

- Kristendomens betydelse för värderingar och kultur i det svenska samhället förr och nu. Kristna högtider och traditioner med koppling till kyrkoåret, till exempel sånger och psalmer.
- Hur spår av fornskandinavisk religion kan iakttas i dagens samhälle.

Centralt innehåll, årskurs 7-9

- Riter, till exempel namngivning och konfirmation, och deras funktion vid formandet av identiteter och gemenskaper i religiösa och sekulära sammanhang.

Ämne: Historia | Målgrupp: Årskurs 4-6, 7-9

Syfte (ämne: Historia)

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig en historisk referensram och en fördjupad förståelse för nutiden. De ska också få möjlighet att utveckla en kronologisk överblick över hur kvinnor och män genom tiderna har skapat och förändrat samhällen och kulturer.

Undervisningen ska stimulera elevernas nyfikenhet på historia och bidra till att de utvecklar kunskaper om hur vi kan veta något om det förflutna genom historiskt källmaterial och möten med platser och människors berättelser. Eleverna ska genom undervisningen även ges förutsättningar att utveckla förmågan att ställa frågor till och värdera källor som ligger till grund för historisk kunskap. Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna utvecklar förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på sina egna och andras identiteter, värderingar och föreställningar.

Centralt innehåll, årskurs 4-6

- Exempel på hur forntiden, medeltiden, 1500-talet, 1600-talet och 1700-talet kan avläsas i våra dagar genom traditioner, namn, språkliga uttryck, byggnader, städer och gränser.

Ämne: Historia | Målgrupp: Årskurs 4-6, 7-9

Centralt innehåll, årskurs 7-9

- Exempel på hur 1800- och 1900-talet kan avläsas i våra dagar genom traditioner, namn, språkliga uttryck, byggnader, städer och gränser.
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka gemenskaper, till exempel inom familjen, föreningslivet, organisationer och företag.
- Hur historia kan användas för att skapa eller stärka nationella identiteter.

Ämne: Modersmål | Målgrupp: Årskurs 4-6

Syfte (ämne: Modersmål)

Genom undervisningen i ämnet religionskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att:

- **reflektera över traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där modersmålet talas utifrån jämförelser med svenska förhållanden.**

Centralt innehåll, årskurs 4-6

- Traditioner och högtider som eleven möter i olika sammanhang.
- Beskrivande, förklarande och instruerande texter för barn och unga med anknytning till traditioner, företeelser och språkliga uttryckssätt i områden där modersmålet talas.
- Seder, bruk och traditioner i områden där modersmålet talas i jämförelse med svenska seder, bruk och traditioner.

Ämne: Hem- och Konsumentkunskap | Målgrupp: Årskurs 4-6, 7-9

Syfte (ämne: Hem- och Konsumentkunskap)

Undervisningen ska även ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kulturella variationer och traditioner i olika hushåll.

Ämne: Hem- och Konsumentkunskap | Målgrupp: Årskurs 4-6, 7-9

Centralt innehåll, årskurs 4-6

- Olika mattraditioner, till exempel vid firande av högtider.

Centralt innehåll, årskurs 7-9

- Olika mattraditioner, deras ursprung och betydelse.

FÖRMÅGOR SOM TRÄNAS

I den här filmserien tränas framförallt förmågorna:

1. *Begreppslig förmåga*
2. *Analysförmåga*
3. *Kommunikativ förmåga*

OM FILMEN

I den här filmen får vi lära oss mer om lucia och luciatåget. Filmen och Nordiska museet hjälper oss att förstå hur allt hänger ihop och varifrån alla olika traditioner med lucia kommer och har ändrats. Vad har det katolska helgonet Sankta Lucia gemensamt med högtiden lucia?

Varför är dagens Lucia oftast vitklädd och med en ljuskrona i håret? Varifrån kommer luciasången? Hur kan det komma sig att det finns så många olika figurer med i luciatåget?

ORD & BEGREPP LUCIA

LUCIA OCH SANKTA LUCIA	<i>Svar:</i>
HELGON	<i>Svar:</i>
MEDELTIDEN	<i>Svar:</i>
KATOLSKA KYRKAN	<i>Svar:</i>
FASTA	<i>Svar:</i>
LUSSENATTEN	<i>Svar:</i>
VÄSEN	<i>Svar:</i>
LUSSEBETE	<i>Svar:</i>
LUCIATÄRNA	<i>Svar:</i>
GLÖGG	<i>Svar:</i>

ORD & BEGREPP, fortsättning

STJÄRNGOSSE	<i>Svar:</i>
GÅ-MED-STJÄRNAN TRADITIONEN	<i>Svar:</i>
PEPPARKAKSGUBBE	<i>Svar:</i>
JULBAK	<i>Svar:</i>
SAFFRAN	<i>Svar:</i>

FAKTAFRÅGOR LUCIA

Varför firar man lucia?	Svar:
Vem var Lucia? Berätta om hennes liv.	Svar:
Vad är ett helgon? Vilka andra katolska helgon känner du till?	Svar:
När firar man lucia? Varför just då?	Svar:
Vad hände förr i tiden på natten före Luciadagen som då var den mörkaste tiden på året?	Svar:
Varför ändrades Luciadagen från den mörkaste natten till där den ligger nu i kalendern?	Svar:
Varför åt man så mycket man kunde före luciadagen förr i tiden? Vad innebär en fasta idag?	Svar:
Hur lussade man förr i tiden? Berätta hur man klädde ut sig och vad man gjorde.	Svar:
Vad är ett lussebröd? Vad ingår i det brödet?	Svar:

FAKTAFRÅGOR, fortsättning

När kom den första kvinnliga lucian. Hur såg hon ut? Vad gjorde hon?	Svar:
Vem var den första lucia med ljuskrona med levande ljus i håret?	Svar:
Vilka är tärnorna som följer lucia?	Svar:
Varför har lucian och hennes tärnor vita dräkter?	Svar:
Vilka figurer är med i luciatåget nuförtiden? Berätta om alla du känner till.	Svar:
Kan du några luciatågssånger?	Svar:
Berätta om stjärngossarna och vilka de symboliserar.	Svar:
Vad menades med att förr i tiden "Gå-med stjärnan"? Vad hände då?	Svar:
Vad symboliserar stjärnan som stjärngossar går med?	Svar:
Vem var helgonet Stefanos? Vad hände med honom?	Svar:

FAKTAFRÅGOR, fortsättning

Hur blev luciatåget populärt i Sverige? Hur spreds traditionen?	Svar:
Väljer man Årets Lucia där du bor?	Svar:
Berätta om julbaket och saffrans betydelse förr i tiden.	Svar:
Vad handlar luciasången om ursprungligen och varifrån kommer den ifrån?	Svar:
Vad handlar luciasången om idag?	Svar:
Luciatåget har vuxit fram under drygt hundra år och är idag ganska spretigt. Vad är luciatåget en blandning av mer än helgonet Sankta Lucia?	Svar:
Varför klädde killar ut sig till tjejer och tvärtom på lucianatten förr?	Svar:
Vad kallades lucia förr, på 1700-talet? När började man kalla hen lucia?	Svar:

FRÅGOR ATT RESONERA KRING LUCIA

- *Varför var natten före Luciadagen den mörkaste natten på året under den katolska tiden och varför är den inte det nu? Jämför den julianska och den gregorianska kalendern.*
- *Vad gör man under en fasta? Är fasta exakt detsamma inom olika inriktningar och religioner? Vad är gemensamt?*
- *Har du varit med i ett luciatåg någon gång. Hur var det? Berätta.*
- *Hur viktig är traditionen med lucia för dig? Resonera om varför du tycker den är viktig eller inte.*
- *Hur tycker du att ett luciatåg ska se ut? Vilka figurer får vara med, tycker du?*
- *Vad tycker du om att man väljer vem som ska vara Lucia?*
- *Lena i filmen säger att en tradition måste förändras för att stanna kvar. Vad anser du om det?*
- *Vad tycker du om att man klär ut sig till kille om man är tjej och tvärtom?*
- *Varför har luciatåget fyllts på med olika figurer, tror du?*

ALLMÄNNA FRÅGOR OM LUCIA

- *Vilka högtider i Sverige räknas tillhöra den svenska kulturen. Varför?*
- *Vilka högtider i Sverige har sina rötter från folktron?*
- *Vilka högtider i Sverige har sina rötter från kristendomen?*
- *Vilka högtider i Sverige har sina rötter i kulturer från andra länder?*
- *Vilka likheter har traditionen som visas i filmen med andra kulturers traditioner som firas i Sverige?*
- *Hur skulle traditionerna i Sverige se ut se ut ifall vi hade varit ett land med annan religion?*
- *Är det bra eller dåligt att våra högtider och traditioner i Sverige förändras? Varför?*
- *Är det bra eller dåligt att kunna mycket om sina och andras högtider och traditioner? Varför?*